

Українські народні традиції родинного виховання дітей та молоді

Виховання – категорія така ж давня, як і сама людина. З давніх часів людина вбачала сенс життя у продовженні свого роду. Люди ще не мали писемності, не було професійних учителів, не існувало таких соціальних інституцій, як школи, але батьки передусім турбувалися про виховання своїх дітей. І нині народності, племена, які живуть відокремлено, у малодоступних місцях, і перебувають на рівні первіснообщинного господарювання, приділяють виняткову увагу вихованню своїх нащадків. Польський письменник Сат-Окх, якого доля в ранньому віці разом з матір'ю закинула в одне з індіанських племен Америки, у своїй книзі "Країна солоних скель" детально описав місцеву систему виховання дітей. Племя вело напівкочовий спосіб життя, не мало писемності, керував ним вождь, але в ньому діяла чітка система виховання молодого покоління. Були сформовані принципи виховання, визначені форми, методи й засоби з урахуванням вікових анатомо-фізіологічних і психічних особливостей розвитку особистості. Чільне місце у цій системі займають традиції та обряди.

Серед усіх геніальних здобутків людства одне з провідних мість посідає сім'я, родина. *«Від родини йде життя людини», «Без сім'ї нема щастя на землі»* - говорять українці.

Сім'я – це первинний осередок нації, суспільства, держави. Недарма кажуть, що коли міцна родина, то й держава сильна.

Родина – хранителька моральних чеснот, національних звичаїв, традицій, пам'яті предків, плекальниця родоводу.

В українських родинях дітей завжди вчили, що людина невіддільна від свого роду, нації. Головним охоронцем ладу в родинях та суспільних взаєминах, законом буття був звичай. Він зобов'язував кожного члена роду досконало вивчати і знати свій родовід до сьомого коліна. Людину, яка не знала історії свого роду, вважали безрідною. У родинях зберігали письмові спогади, перекази, предмети побуту, портрети та інші матеріали про історичні подвиги своїх предків. Звідси, з поцінування сімейних реліквій, починається любов і повага до свого роду, рідної землі, національних звичаїв і традицій.

Відомий дослідник українського родинознавства академік Мирослав Стельмахович зазначає, що завдяки застосуванню національної системи родинного виховання кожен конкретний народ продовжує себе у своїх дітях, неухильно показує свій національний дух, характер, менталітет, традиційну родинно-побутову культуру.

Багаті за змістом, духовним й емоційним вираженням народні звичаї та обряди – невичерпне джерело формування естетичних почуттів, естетичного досвіду особистості. Сприймання і розуміння краси традицій, обрядів є важливими складовими естетичної

культури, без якої людські почуття залишаються байдужими до всього прекрасного і величного в житті.

Особливою мистецько-педагогічною довершеністю характеризуються *родинна обрядовість і звичаї*. Не обмежені певним часом, вони діють на особу невідчутно, незалежно від її волі та бажань, оскільки сферою їх природного функціонування є родинний побут, а саме в цьому середовищі людина перебуває від перших днів життя і до останніх.

Українська народна родинна обрядовість і звичаї сповнені високим емоційним зарядом, який підсвідомо проникає в душу людини, підносить і облагороджує її почуття та вчинки, спонукає до дії, до прекрасного. За визначенням Дмитра Чижевського, «нашому народові генетично притаманні «емоціоналізм», «чутливість на ліризм», які виявляються в естетизмі народного життя українців, їх обрядовості»¹.

Повернення обличчям до засад українських народних родинних традицій сьогодні надзвичайно актуальне і своєчасне. Історичний екскурс у джерела української родинної педагогіки переконує у тому, що одне з найважливіших і найскладніших її завдань – виховання з дитини справжнього громадянина-патріота України. У цьому допомагають народні традиції, які трансформуються здебільшого у родині, стають могутнім джерелом формування етичних норм особистості, прилучення її до історичних витоків народу, виховання поваги до інших традицій. Родинне виховання трактується як феноменальне явище сімейного і суспільного життя.

Виховання дитини – це систематичний і цілеспрямований вплив на неї, її розум, душу і тіло, який залежить не тільки від суспільно-політичного устрою суспільства, його внутрішніх та зовнішніх потреб, державотворчих процесів, а й від національних особливостей українців, світогляду та культури нації. Тому важливим напрямом виховання є його національне спрямування, націлене на засвоєння дітьми як національних, так і загальнолюдських цінностей та настанов, виховання почуття поваги, доброзичливості, толерантності до членів сім'ї й оточення.

Народна мудрість утверджує такі вихідні основні умови виховання, які мають вічний характер: родинне гніздо, сім'я, пам'ять роду, рідна мова, наступність і спадковість поколінь, гуманізм, творча праця, рідне національне середовище, культивування моральних чеснот народу.

У реалізації мети національного виховання Григорій Ващенко на перше місце поставив родину, вважаючи, що батьки повинні прищеплювати дітям національні почуття,

¹ Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – 2-ге вид. – Мюнхен, 1983. – С.19.

формувати в них національний ідеал, тобто *«те середовище, що створив народ в розумінні властивостей людської особистості»*.²

У процесі різноманітної діяльності людей виникають нові родинні виховні звичаї, обряди, традиції як спосіб збереження та передачі підростаючому поколінню знань, умінь та навичок, бачення основних шляхів формування особистості через ставлення до себе й інших людей, до праці, створення сприятливого духовно-морального клімату в сім'ї, для розвитку психічних якостей особистості (сфера потреб, почуттів, вольових дій і вчинків тощо).

Родовід вихователів іде від батька-матері, від сім'ї. Великий дарунок природи – продовжити себе і повторитися у своїх дітях. Кожен з нас усвідомлює своє покликання – бути батьком, мамою. Традиційна народна мораль ґрунтується на авторитеті батьків, з образами яких пов'язуються поняття добра, правди, справедливості. Суспільство поклало на батьків відповідальність за організацію життя родини, дітей, вважаючи їх першими і незамінними вихователями, а сімейні стосунки, побудовані на громадянському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька і матері, є величезною виховною силою.

Майбутнє кожного народу в його дітях. Адже дитина, яка змалечку освячена молитвою батька й матері, колисковою піснюю, жадібно вбираючи духовний навколишній світ, культуру взаємин батьків, стає посланцем роду в майбутнє. Людина теперішнє передає у завтра через своїх дітей, онуків і правнуків.

Численні етнографічні джерела свідчать, що поява дитини в родині була бажаною. *«Діти – то Божя роса»* – казали в народі. Поява дитини на світ Божий була для всієї сім'ї великою, радісною подією і відповідно супроводжувалася ритуальними діями родильної обрядовості. Простежується комплекс звичаїв та обрядових дій, пов'язаних із народженням дитини, вибором імені, кумів, хрещенням, першим купанням, вшануванням матері і немовляти як членів родини.

Багато що з цього тепер вийшло з ужитку, втрачено. Забуття родильних звичаїв духовно збіднює дитинство і материнство. Хочеться сподіватися на повернення сучасних родин до кращих українських родильних традицій.

Про ставлення до майбутніх дітей говориться в багатьох народних повір'ях. Побудувавши нову хату, молодий господар саджав кущ калини як символ краси, достатку й радості, *«щоб діти велися»*, *«щоб калина малих дітей колисала»*. Раділи господарі, якщо під дахом оселі ліпили гнізда ластівки, виводили ластів'ят. Добрим знаком було поселення лелек на хаті. Це символ щасливої сім'ї, родинної згоди, подружнього щастя, такого родинного багатства, як діти.

² Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава, 1994. – Т.1. – С.191.

Для наших предків виховання дітей було святим обов'язком батьків. Згідно з нормами народної і християнської моралі батьки відповідали перед власною совістю, Богом і народом за долю, вихованість, моральну зрілість своїх дітей. Дбаючи про їхнє майбутнє, батьки усвідомлювали, що передумовою успішного виховання є духовний зв'язок між поколіннями, тому ревно плекали в родинному середовищі такі моральні чесноти, як повага до старших, милосердя, щирість, працьовитість, багатство духу.

Традиційна мораль ґрунтувалась на авторитеті слова, його високій місії і незаперечності. Найбільше це стосувалося родинного етикету, де пріоритет належав главі сім'ї – батькові. Його слово було не тільки законом, воно навчало, об'єднувало й утверджувало моральні принципи. Водночас така особлива повага до батькового слова вимагала від нього надзвичайної відповідальності й високих чеснот. Згадаймо такий вислів: *«Хоч батько і скупий на слово, але воно є законом»*.

Батько формує в дітей фізичні та вольові якості (витривалість, дисциплінованість, працелюбство). Йому належить провідна роль в організації сімейного господарства. Керівне становище глави сім'ї надає йому право вирішувати проблеми з різних аспектів життєдіяльності: *«Шануй батька та Бога – буде тобі всюди дорога», «Як батька покинеш, так і сам загинеш»*.

Рід людський продовжується завдяки матері, яка не лише народжує дитину, а й вигодовує, ставить на ноги, її роль у родинному вихованні є неперевершеною.

Діти і в дорослому віці керуються материнськими настановами, результати материнського виховання залишають у дитини глибокий слід на все життя. Народні традиції вимагали шанувати жінку-господиню, яка була головною берегинею родинного вогнища.

Мати – втілення любові, порядності, гуманізму. Основна її місія – виховання в дітей людяності, милосердя, терпимості, доброзичливості. Звідси й генетичні риси українського характеру: доброта, щирість, сердечність, гостинність, працьовитість. *«Матір не купити, не заслужити», «У кого ненька, в того і голівка гладенька», «Дітки плачуть, а в матері серце болить»*.

Заслугове на увагу думка великого гуманіста Василя Сухомлинського про те, що *«перші початки, перші найтонші корені духовного розвитку дитини – в розумінні, почуттях, душевних пориваннях матері. Людина в своєму моральному розвитку стає такою, яка в неї мати, точніше, яка гармонія любові і волі в її духовному світі»*.³

Сподвижницька любов матері до дітей стала вершиною гуманності в народній педагогіці.

Завдяки старанності, хазяйновитості та неабиякому розумові жінка нерідко ставала

³ Сухомлинський В. Як виховати справжню людину. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. - С.20.

главою сім'ї: *«Без жінки, як без кішки», «Жінка і кам'яну гору пересіче». «Чоловік у домі голова, а жінка – душа».*

Щоб гармонійно виховати дітей, батьки, дотримуючись норм народної педагогіки, самі повинні розвивати в собі добродійні цінності, власними вчинками формувати те, що хотіли б бачити у своїх дітях. Очевидною є педагогічна істина: ніщо так глибоко не переконує, як особистий приклад батьків на стиль взаємин між членами родини. Тому чим вищий авторитет батьків у очах дитини, тим сильніше вони впливають на формування її поведінки, почуттів. Адже недаремно в народі по батьках судили про дітей: *«Який куц, така хворостина, який батько, така й дитина», «Яблуко від яблуньки далеко не котиться», «Яка хата - такий тин, який батько – такий син».* Життєва мудрість, розважливість, щирість, справедливість і чуйність батьків – завжди жадані супутники сімейної злагоди, взаєморозуміння, успіхів у вихованні дітей.

Надзвичайно важливе значення для забезпечення сімейної злагоди і домашнього затишку в українських родинах мав звичай прощати одне одному образи напередодні великих християнських свят. Ідея всепрощення слугувала досягненню гармонії в родинних взаєминах. Батько й мати подавали дітям приклад чистоти відносин, взаємної любові й поваги до старших членів родини. Сучасна молодь, сповідуючи «дух свободи», досить часто зневажає батьківське слово і не шанує їхню життєву мудрість. *«Без батьківської мудрості нема виховуючої сили сім'ї»* – наголошував Василь Сухомлинський.⁴

«Шануй батька твого і матір твою, і благо тобі буде, і довговічний ти будеш на землі», – сказано в Євангелії.

Любов і повага до батьків, як одна з найбільших добродійностей, глибоко вкоренилася в побуті українців. У багатьох родинах був звичай «віддавати чолом», тобто цілувати руку батькам і родичам. Українці змалечку привчали дітей молитися за батьків і за всю свою сім'ю. Виявом шанобливого ставлення до батьків і до старших за віком було звертання на «ви». Вітаючись, діти мали вклонятися. У народних традиціях такий послух і шана базувались на переконанні, що в суспільстві найбільшу повагу треба виявляти до того, хто має більший життєвий досвід.

За добрими народними традиціями активними вихователями в сім'ї є бабуся, дідусь, сестри і брати. Старший брат чи сестра мали повагу молодших. Стосунки між братами та сестрами акумулюють високу культуру людських взаємин. Недаремно в народі існує думка, що діти дітей виховують. Таке унікальне явище як виховний взаємовплив братів та сестер залишилось поза увагою в педагогічній літературі, проте українська народна родинна

⁴ Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. – К., 1978. – С.21.

педагогіка обстоює гармонійні стосунки між ними, залучаючи до цього через усну народну творчість: *«Сини й дочки з одного дерева листочки», «Свій своєму не ворог», «Як брат брату не pomoже, то що вже чужі люди!»*

Активно виробляють у поведінці дітей шанобливе ставлення до дідусів і бабусь українські родинні звичаї, за якими, наприклад, найпочесніше місце за столом відводиться бабусі і дідусеві. В українському родинознавстві чуйне, уважне ставлення до людей похилого віку розглядається як одна з найхарактерніших ознак людяності. Визначальним фактором її формування в сім'ї є повага, сердечна турбота про дідуся й бабусю. Прислів'я *«Усіх бабуся обдарувала, тільки бабусю ніхто»* змушує дітей замислитися над долею стареньких. Власне, саме дідусі і бабусі допомагають розв'язувати і таку моральну проблему, як виховання у дітей чуйного, уважного ставлення до людей похилого віку.

Отже, сам спосіб життя сім'ї, взаємини між її членами впливають на дитину, формуючи задатки і навички виконання у майбутньому ролі батька чи матері.

Упродовж віків українські родини дотримувались традиційно-християнського підходу до системи виховання дітей, який ґрунтується на визнанні Вищого Авторитету та на вірі в ідеали добра. Духовні закони для українців – це закони життя, моралі, етики. Родинне релігійне виховання поглиблювала школа, де Закон Божий був обов'язковим предметом. Батько й мати навчали дітей першої молитви, показували ікони як символ всеприсутності Бога, тобто готували їх до християнського життя.

Занепад релігійності в суспільстві починається з занепаду релігійності в родині. У звертаннях до батьків митрополит Андрей Шептицький неодноразово наголошував, що батьківська оселя є найпершою і найважливішою школою, в якій діти повинні навчатись любові до Бога і людей. У родині є багато нагод, щоб показати, як наше життя регулюється Божими вимогами.

Важливу роль у сім'ї відіграє культ рідної мови. Саме мова є першою ознакою національної приналежності, передумовою пізнання традицій, звичаїв, психології. За твердженням професора Івана Огієнка *«Соромлення рідної мови – це дошкульна зрада свого народу та найбільший гріх супроти своєї нації. Виховуйте своїх дітей тільки рідною мовою, бо тільки вона принесе їм найбільше духовних цінностей»*.⁵

Мирослав Стельмахович наголошував, що рідна мова є могутнім засобом виховання, і *«батькам треба знати та й дітям своїм розказати, що українська мова є національною мовою великого європейського народу і виступає як одна з давніх, високорозвинених мов світу, якою повинен пишатися й залюбки користуватися українець»*.⁶

⁵ Огієнко І. Наука про різномовні обов'язки. – К., 1994. – С.38.

⁶ Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1996. – С.114.

На думку педагога, в сім'ї має панувати культ гостинності. Українцям здавна притаманні традиції пошанної пареоіграфії (звертання, привітання, прощання, побажання), які створюють атмосферу доброзичливості, лагідності, спокою, толерантності, пестливості.⁷

Зустрічаючись, ми обмінюємось привітаннями і висловлюємо доброзичливі побажання: «Зі святим днем будьте здорові!», «Здоровенькі були!», «Моє Вам шануваннячко!», «Зі святом, будьте здорові!», «Дай Боже, щастя» тощо.

Усе це діти спочатку слухають, сприймають, а потім і самі так вітаються зі старшими, висловлюють свої побажання.

Традиційно велику увагу в українських сім'ях приділяли вихованню в дітей прагнення жити і творити за законами краси. Естетичне виховання було підпорядковане насамперед принципу емоційності. Цьому сприяли обряди, традиції, звичаї. Естетичне виховання дитини в родині розпочинається з колискової пісні. Задушевна материнська колискова своєю ритмомелодикою вводить дитя в світ ліричних образів, пробуджує перші почуття краси.

У народі здавна помічено, що колискова пісня має велику магічну силу, заспокоює маля, сповнює його позитивними емоціями, настроює на гармонію дитини і матері, а словами і співом веде у дивосвіт незнаного й небаченого.

Пізніше колискова має викликати інтерес до народної пісні, який містить в собі глибокий потенціал для формування естетичного досвіду особистості. Любов до музики і співу плекалась змалку, з колиски. За традицією, українці робили колиски із красивого «співучого» дерева - клена, ясеня, калини, щоб діти росли співучими, дужими та вродливими. Над колискою немовляти завжди вішали дзвоники, різнокольорові кільця та інші іграшки, які збуджували увагу та емоції дитини, зосереджували зір, активізували рухи. Вони є першими предметами, на яких в малят виховували чутливість до естетичного сприймання навколишнього світу.

Духовне життя дитини повноцінне тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Народна мудрість стверджує: «*Де гра – там радість*». Народні ігри – неоціненний виховний і розвиваючий скарб, який залишили нам прадіди. Основна цінність народної гри у родинному вихованні полягає у тому, що крізь призму її змісту легко, без натиску батьки знайомлять дитину з навколишнім, формують певні вміння і навички, виховують національну самосвідомість, знайомлять з родинними традиціями, готують до життя.

Народні ігри спонукають до активності, формують фізичну повноцінність, вирішують оздоровчі завдання родинного виховання. Використання народних ігор у сім'ї типу «Летів горобейчик», «Мир-миром», «Кіт Опанас» тощо сприяє відчуттю у дитини

⁷ Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1996. – С.190.

єдності з усіма членами родини, які взаємодіють з нею.

В основі традиційного родинного виховання лежить *праця*. Саме вона є мірилом духовних і фізичних якостей людини. Вже саме народження дитини сприймалося як поява майбутнього трудівника. Ставлення до праці необхідно виховувати у дітей з раннього дитинства. Веселі дитячі пісеньки та народні казки, дійові особи, які за сумлінну працю одержують винагороду, не тільки художньо – естетично виховували, а й спонукали дитину до трудової діяльності. Аналогічну виховну функцію виховували ігри, пов'язані з сімейним побутом. За сумлінно виконане доручення батьки не забували похвалити дитину, щоб вона усвідомлювала важливість свого скромного, але незмінного внеску в спільний побут.

Українці вчили дітей відчувати й розуміти красу праці. За давнім звичаєм батьки намагалися передати в спадок своїм дітям знання й досвід виготовлення предметів ужиткового мистецтва і цим плекали в молоді не лише повагу до праці, а й потяг до прекрасного. Навіть участь дітей у вирощуванні квітів, городини, саджанні дерев викликає в них емоційні переживання, сприяє психічному розвитку, естетичному і трудовому вихованню.

Головне в трудовому вихованні – розвинути в дітей свідоме ставлення до праці, нетерпимість до ледарства, байдикування. Водночас виховувалась культура праці, вміння правильно виконувати роботу, планувати її тощо. Батьки добре усвідомлювали очевидну істину, особливо актуальну сьогодні: якщо активність дітей не спрямувати на корисну працю, вона може проявитися в аморальній поведінці. В.Сухомлинський вважав спільну трудову діяльність батьків і дітей основою успішного виховання та одвічною традицією родинної педагогіки.

Багаті за змістом та естетичним впливом українські родинні релігійно-побутові свята й обряди. Традиційні обрядові свята синтезують музичне, усне мистецтво, виступають самодіяльними народними виставами з піснями, іграми, інтермедіями, з продуманим предметним середовищем, одягом і символікою. Кожне українське свято, народне чи релігійне, одухотворює людські почуття, родинну злагоду, вселяє життєвий оптимізм.

До найбільш християнських свят належить Різдво з циклом родинних обрядів і ритуалів, які своєю величністю й урочистістю облагороджують душі тих, хто бере в них участь. В українських родинах належно готувалися до різдвяних свят: білили в хаті, прибирали стіни святковими рушниками, розмальовували піч, діти і молодь виготовляли хатні прикраси.

Різдвяна обрядовість українців надзвичайно багата святковою символікою. Традиційним символом різдвяного циклу родинної обрядовості був дідух. Виготовляли його з першого зажинкового снопа. Дідух, уособлюючи предка родини, був дійсно високомистецьким витвором. Це свідчить про високу естетизацію родинного побуту українців, про їх потребу бути не просто споживачем, а й митцем, який примножує красу

буття. Предмети сімейного побуту, які використовувалися в обрядових церемоніях, були об'єктом споглядання, джерелом естетичної насолоди, формуючи в підростаючого покоління естетичну потребу в їх збереженні та відтворенні.

Найпоетичнішим різдвяно-новорічним дійством було *колядування і щедрування*. За традицією молодь і обов'язково діти обходили хати, поздоровляли господаря і його сім'ю. Мотив цих пісень був величальний, бажали щастя й успіху, славили родинні відносини. Широко використовувалися ряжені – живий український вертеп. Забави, театралізовані ігри були своєрідним засобом естетичного виховання, розкривали цінність народних естетичних ідеалів.

Багато віків життєдайні джерела великодніх свят сповнюють людські серця почуттям краси, радості, піднесеності. За давнім звичаєм перед Великоднем жінки і дівчата розмальовували писанки та крашанки. Це заняття вимагало неабиякого художнього хисту й уміння, сприяло утвердженню потреби у створенні естетичних атрибутів обрядового дійства. У весняні пасхальні дні молодь і діти збиралися біля церкви на пагорбах, водили хороводи, веснянками закликали весну, дівчата дарували своїм коханим найкращі писанки, в такий оригінальний спосіб виявляючи свої сердечні почуття до юнака. Цей дарунок демонстрував художньо-мистецькі здібності та естетичний смак дівчини.

Протягом багатовікової історії український народ виробив систему морально-етичних норм поведінки і спілкування між парубком і дівчиною. Основу народних правил становили естетичні ідеали краси і щастя подружнього життя, які простежуються у групі передвесільних і весільних обрядів.

Українська весільна обрядовість – це своєрідна музична вистава з піснями, іграми, театралізованими сценами, літературними інтермедіями, різноманітними атрибутами і символікою. Весілля проводилось згідно з народними традиціями і започатковувалось сватанням дівчини.

При обов'язковому дотриманні канонічних елементів сватання (розповідь про «куницю - красну дівицю», подавання рушників сватам тощо) у весільному обряді завжди зберігається широка можливість для кожного учасника стати його співтворцем, привносячи в процес естетичної творчості власне розуміння краси.

Традиційно в українських родинх молодь орієнтували на естетичний еталон, в якому органічно сплелися висока мораль і працелюбство. Праця як засіб сімейного естетичних уподобань особистості посідає значне місце у весільних обрядах. За звичаєм на сватанні дівчина перев'язує сватів рушниками власноручного вишивання, а нареченому дарує таку ж хустку. Українці високо цінували уміння дівчини не просто відтворити певний зразок, а й створювати свої власні оригінальні роботи.

Зовнішність дівчини («гнучкий стан», «чорні брови», «карі очі», «личко рум'янеє» тощо) тільки тоді сприймалася ознакою краси, коли поєднувалася з її працьовитістю.

Ознакою краси юнака вважалася не тільки сила і врода, але і вправність у господарській роботі - вміння красиво прокласти борозну, тримати подвір'я, господарські споруди і реманент в естетичному вигляді. Звеличення працьовитості молодих – однієї із умов створення хорошої родини допомагало утверджувати народний естетичний ідеал, на який спрямовували смаки особистості.

Отже, важливу роль у вихованні дітей та молоді відіграють родинні народні традиції, звичаї та обряди українського народу. Будучи різними за призначенням, змістом, характером, функціонуванням і виховним впливом на людину, вони, як стверджує О.Столяренко, є тим «життєдайним корінням, яке живить духовність, зокрема ідейність, моральність, естетику кожного...».⁸

Що багатший ґрунт народних традицій, рідної культури, мови, то ревніше ми дотримуємося моральних засад і заповітів попередніх поколінь, то міцніше і глибше коріння цього дерева, що буютиме воно силою, красою й пускатиме свіжі пагони. Саме тому численні народи на землі бережуть і підтримують творчий спадок попередніх поколінь у мові, звичаях, пісенній, оповідальній і танцювальній культурі, моральних законах тощо.

Шанобливе ставлення до батьків, наслідування їхніх правил життя і поведінки, коректність стосунків, працелюбність, безмежна любов до рідної землі, готовність до подвигів, до того, щоб самовіддано боротися за свободу, закладалося в дитячу душу українським народом із колиски через колискову пісню, казку, гру, обов'язкову домашню й польову працю, традиції та звичаї. Виховання дитини здавна було усвідомленим обов'язком кожного члена родини, бо мислилося обов'язком життя.

«Що посієш, те й пожнеш» - це багате на змістовну семантику прислів'я завжди було кредом родинного виховання дитини.

Українські педагоги переконані, що виховання особистості забезпечують різні чинники: родина, школа, середовище, церква і суспільство. Проте провідну роль у цьому процесі відіграє родина. Насамперед у сім'ї здійснюється формування національної свідомості, любові до рідної землі, рідної української мови, рідного міста чи села, відродження традицій, звичаїв, обрядів, знання власного родоводу, походження прізвища, історії свого села, міста тощо.

За свою багатовікову історію український народ створив невичерпні скарби національного родинного виховання. Сьогодні настав час спільними зусиллями батьків і школи відродити благородні традиції. Адже Родина – це частинка держави, і ми зобов'язані відродитися в родині через родину.

⁸ Столяренко О.С. Народознавство. Формування у школярів ціннісного ставлення до людини // Рідна школа. – 2000.- №1.- С.15.

2. Виховний потенціал українського народного мистецтва, фольклору, обрядовості та звичаїв у роботі навчально-виховних закладів: Матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – С.250-252.
3. Огієнко І. Наука про різномовні обов'язки. – К., 1994. – С.38.
4. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка: Навч. посіб. – К.: ІСДО, 1996. – С.114, 190.
5. Столяренко О.С. Народознавство. Формування у школярів ціннісного ставлення до людини // Рідна школа. – 2000.- №1.- С.15.
6. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. – К., 1978. – С.21.
7. Сухомлинський В. Як виховати справжню людину. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. - С.20.
8. Чижевський Д. І Нариси з історії філософії на Україні. – 2-ге вид. – Мюнхен, 1983. – С.19.

mgr Romana Mykhaylyshyn

Uniwersytet Lwowski

e-mail: metodcabinet@i.ua

Українське народове традиції родинної освіти дітей і молоді

W warunkach odnowy narodowego systemu edukacji Ukrainy, zwłaszcza aktualną staje się potrzeba odrodzenia tradycji ukraińskiej rodzinnej edukacji jako duchowo-moralnego źródła kształtowania się osobowości, skutecznego środka kształtowania narodowej świadomości, utwierdzenia norm i wartości ukraińskiej mentalności. Rodzinna edukacja jest rdzeniem wychowawczego procesu. W Ukrainie ono ma dostateczny potencjał, ponieważ jego doświadczenie gromadziło się od dawnych czasów i dlatego ma dogłębne historyczne korzenie. Tradycyjna ukraińska rodzinna edukacja - to historycznie sformowana, oszlifowana przez bezustanne stosowanie w ciągu wielu wieków w środowisku Ukraińców pedagogiczny system poglądów, ideałów i środków ojcowego-matczyngo wpływu na dzieci i młodzież, skierowanych na kształtowanie energicznej osobowości, zapewnienia rozwoju duchowej jedności, ciągłości, dziedziczności pokoleń.

Słowa kluczowe: rodzina, tradycje, zwyczaje, obrzędy, rodyznawstvo, mądrość ludowa, pedagogika rodziny.

Ukrainian national traditions of children and youth education in the family

Ukrainian people's family traditions in the education of children and youth in the national revival of education in Ukraine is particularly acute need to renew traditional Ukrainian family education as a source of spiritual and moral formation of national consciousness, establishing norms and values of the Ukrainian mentality.

Family education is an important part of the educational process. In Ukraine, it has deep historical roots, as the experience accumulated since ancient`t time. Family education based on the national is historically constituted educational system of beliefs, ideals and generation link effects

on children and youth, designed to create moral and aesthetic identity, to ensure the development of spiritual unity and the heritage of generations.

Keywords: family, traditions, customs, rites, folk wisdom, family pedagogics.